

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

© Андрійчук Ю. А., Карпенко Ю. В., 2017

Проаналізовано змістове наповнення категорії “необоротні активи” у світовій економічній літературі. Досліджено підходи до трактування необоротних активів підприємства вітчизняних учених. Вивчено тлумачення необоротних активів у нормативно-правовій базі України. Запропоновано авторське визначення категорії “необоротні активи підприємства”. Окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: підприємство, активи, необоротні активи, майно, термін корисного використання.

Y. A. Andreychuk, Y. V. Karpenko
Lviv Polytechnic National University

THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF NON-CURRENT ASSETS OF THE COMPANY

© Andreychuk Y. A., Karpenko Y. V., 2017

The modern environment of functioning of domestic enterprises is characterized. The listed main factors that occur in the dynamic and changing external environment of the operation of the enterprise in the present. The main parameters for success, as well as stability in financial, investment and production-economic activity are outlined. It is proved that the non-current assets of modern companies play a key role in the stabilization processes.

The author's analysis of scientific literary sources suggests that at the present stage of development of the theory and practice of management, the problems of adaptive planning have not yet been sufficiently investigated, practically no scientific and methodological principles of its organization have been developed.

The object of the study is the company's non-negotiable assets.

The subject of the study is theoretical and methodological provisions on the effective management of non-negotiable assets in the system of effective management of a modern enterprise.

The following methods of scientific research have been used to achieve the set goal and to solve certain tasks: analysis - to study the scientific-theoretical and applied base in the field of management of non-current assets; system approach – for building a comprehensive understanding of the essence of non-current assets; grouping method – to identify the systemic influence of factors on the formation of a single category interpretation; method of morphological analysis – to clarify the conceptual-categorical apparatus.

The content content of the category "non-negotiable assets" in the world economic literature is analyzed. Comparison of existing scientific developments in Germany, Switzerland, Estonia, Russia and Egypt. The approaches to the treatment of non-current assets of the enterprise of domestic scientists are investigated. The basic directions in the well-known modern concepts of the concept are determined. The study of the interpretation of non-current assets in the normative-legal basis of Ukraine. The author's definition of category "non-negotiable assets of the enterprise" is offered.

Thus, the study of scientific literary sources devoted to studying the problems of determining the essence of neobortnyh assets allows to assert the lack of a single vision of this economic category. This discrepancy is followed in international economic thought, scientific developments of domestic economists and the normative and legal basis of Ukraine. Ambiguity and controversy of the views complicate the further study of the management of non-negotiable assets of the enterprise as an instrument for achieving stability and ensuring the prosperity of national enterprises in today's highly competitive market environment.

Further research should be carried out in the direction of studying the composition and structure of non-current assets, the methodology of their accounting and the process of depreciation in order to develop an effective mechanism for managing non-current assets of the enterprise.

Key words: enterprise, assets, non-current assets, property, useful life.

Постановка проблеми. Сучасне середовище функціонування вітчизняних підприємств характеризується вкрай складними умовами, які спричинені не тільки політичною ситуацією в країні, яка зумовила нестабільність національної валюти та падіння купівельної спроможності споживача, але й одночасну експансію іноземних товаровиробників, які захоплюють все більшу частку національного ринку. Під впливом вищезазначених чинників зростає конкуренція на ринку, коли забезпечення стабільності трансформується у виживання вітчизняних підприємств.

Важливою запорукою успіху сьогодні стає не просто забезпечення максимізації прибутку, а збереження стабільності у фінансовій, інвестиційній та господарській діяльності підприємства. Забезпеченість виробничого процесу необоротними активами в оптимальній кількості та ефективне управління ними є необхідною умовою стабілізації та нормального функціонування. Однак для ефективного управління необоротними активами потрібно насамперед чітко визначити сутнісні характеристики цієї економічної категорії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика та особливості визначення категорії “необоротні активи” вивчали багато вітчизняних та закордонних учених, зокрема: М. Т. Білуха, І. А. Бланк, Ф. Ф. Бутинець, Г. Л. Вознюк, С. Ф. Голов, Л. Л. Горещька, Н. О. Гура, В. П. Завгородній, О. І. Коблянська, В. В. Ковальов, Д. Колдуелл, М. Р. Метьюс, Г. В. Савицька, В. В. Сопко, Н. М. Урбан, В. Г. Швець, Б. В. Шорт та багато інших. Однак, незважаючи на велику кількість авторів, які торкаються окресленої проблематики, єдності у трактуванні сутності категорії “необоротні активи” у їх дослідженнях відсутня.

Постановка цілей. Мета роботи – розкрити сутність необоротних активів як економічної категорії у процесі розвитку економічної думки. Для досягнення цієї мети були поставлені такі цілі: дослідити історичний аспект розвитку необоротних активів в економічній теорії; вивчити та проаналізувати сучасні трактування категорії “необоротні активи” у системі економіки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових досліджень дає підстави говорити, що сутність категорії “необоротні активи” неможливо однозначно тлумачити. Різноманітність трактувань цього поняття пояснюється тим, що необоротні активи нерідко ототожнюють з такими поняттями, як власність, споруди та обладнання, основні засоби, капітал, що за своєю суттю дещо відрізняються.

У зарубіжній практиці поняття "необоротні активи" визначається по-різному. У Швейцарії необоротні активи в активі балансу об'єднані в одну групу – основні засоби; в Росії – оборотні активи, які включають нематеріальні активи, основні засоби та дохідні вкладення у матеріальні цінності, в Німеччині – основний капітал та фінансові активи; в Естонії – основне майно (довгострокові фінансові інвестиції, матеріальне основне і нематеріальне майно); у Єгипті – основний (основні засоби), моральний (нематеріальні активи) та ресурсний капітал (природні багатства) [1, с. 296–297].

Інтерпретацію визначення поняття “необоротні активи” різних науковців сучасної економіки наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Підходи деяких вітчизняних учених до визначення сутності категорії “необоротні активи”

Автор	Визначення
Диба В. М.	Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності і які переносять на продукцію свою вартість частинами [2, с. 146]
Загородній А. Г., Вознюк Г. Л.	Необоротні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі його господарської діяльності [3, с. 319]
Кузнецов В., Михайленко О.	Необоротні активи – нематеріальні ресурси та матеріальні ресурси, що є власністю підприємства і забезпечують його функціонування, термін корисного використання яких становить більше одного року чи операційного циклу [4, с. 320]
Мочерний С. В.	Необоротні активи – матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, термін корисного використання яких перевищує календарний рік (або операційний цикл) [5, с. 555]
Сеймон В. С.	Необоротні активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, які належать суб’єкту господарювання, беруть участь у виробничому процесі, переносять свою вартість на продукцію частинами та корисний ефект від використання яких очікується отримувати протягом періоду, який становить більше одного року [6, с. 8]
Шелудько В. М.	Необоротні активи – це майно підприємства, яке призначене для тривалого використання у процесі фінансово-господарської діяльності [7, с. 98]

Джерело: сформовано автором на підставі опрацьованих джерел [2, с. 146; 3, с. 319; 4, с. 320; 5, с. 555; 6, с. 8].

Як бачимо з табл. 1, визначення, запропоновані науковцями, мають суперечливий характер. Загальновизнане тлумачення змісту категорії “необоротні активи” відсутнє. Це можна пояснити наявністю великої кількості підходів щодо визначення цієї категорії, що свідчать про еволюцію поглядів в економічній теорії.

Незважаючи на безліч думок, під час визначення сутності необоротних активів науковці у своїх переконаннях загалом розділились на дві групи. Одна група вважає, що необоротні активи – це майнові цінності підприємства, інша, – що це матеріальні та нематеріальні ресурси.

Проте, узагальнюючи твердження дослідників, можна сказати, що нематеріальні активи – це активи, достовірно виражені у своїй вартості, що використовується підприємством тривалий час (більше одного року) і від яких очікується отримати вигоду у майбутньому.

Отже, на підставі вивчення літературних джерел можемо виокремити основні характерні ознаки необоротних активів підприємства, а саме:

- належність до власності підприємства;
- утримання з метою корисного використання у виробничо-господарській діяльності;
- тривале використання (більше одного року чи одного операційного циклу).

Також варто звернути увагу на те, що тільки деякі науковці (Диба В. М., Сеймон В. С.) наголошують на тому, що в процесі корисного тривалого використання у виробничо-господарській діяльності необоротні активи переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції. На нашу думку, процес нарахування є нерозривним з процесом утримання та використання необоротних активів, тому акцент на перенесенні вартості є обов’язковим. Окрім того, вважаємо за потрібне

доповнити перелік об'єктів перенесення вартості – вартість виготовленої продукції – також вартістю товарів та наданих послуг.

У вітчизняних нормативно-правових джерелах також присутнє трактування сутності деяких економічних категорій, зокрема й необоротних активів, різноманітність яких наведено у табл. 2.

Таблиця 2

**Економічна сутність категорії “необоротні активи”
у вітчизняній нормативно-правовій базі**

Джерело	Визначення
П(С)БО № 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [8]	Необоротні активи – усі активи, що не є оборотними
Правління Національного банку України [9]	Необоротні активи – основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи
Федерація професійних спілок України [10]	Необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні ресурси, які є на балансі ФПУ та надані у розпорядження структурним підрозділам для їх експлуатації і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року
Міністерство економіки України [11]	Необоротні активи – усі активи, що не є оборотними
Фонд державного майна України [12]	Необоротні активи – матеріальні та нематеріальні ресурси, які закріплюються за підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління і забезпечують провадження його основної діяльності та термін корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший, ніж рік

Джерело: сформовано автором на підставі опрацьованих джерел [8–12].

Варто зазначити, що категорія “необоротні активи” по-різному трактується в економічній теорії та бухгалтерському обліку. Так, в економічній теорії під необоротними активами розуміють вилучені підприємством з господарського обороту власні кошти, які числяться на балансі. У бухгалтерському обліку до необоротних активів належать активи, призначені для використання протягом періоду більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік). Тобто вони обслуговують кілька циклів виробництва, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми.

Розмаїття визначень терміна “необоротні активи” не дає можливості обрати один та вважати його достовірним, але дає можливість на основі спільних ознак кожного обґрунтування змісту поняття визначити певні базові критерії зарахування активів до складу необоротних. Зокрема, ними повинні бути: належність до підприємства, довгострокове використання (більше одного року або одного операційного циклу), корисне використання у діяльності підприємства. Термін корисної експлуатації є основним визначальним критерієм зарахування матеріальних і нематеріальних ресурсів до складу необоротних активів.

Тому пропонуємо трактувати необоротні активи як активи підприємства, які утримуються з метою корисного використання у виробничо-господарській діяльності тривалий термін (більше одного року або одного операційного циклу) і частинами переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції, товарів чи наданих послуг.

Висновки. Отже, вивчення наукових літературних джерел, що вивчають проблематику визначення сутності необоротних активів, дає можливість стверджувати про відсутність єдиного

бачення цієї економічної категорії. Така розбіжність прослідковується у міжнародній економічній думці, наукових напрацюваннях вітчизняних учених-економістів та нормативно-правовій базі України. Неоднозначність та суперечливість поглядів ускладнюють подальше вивчення процесу управління необоротними активами підприємства як інструменту досягнення стабільності та забезпечення процвітання національних підприємств у сучасному висококонкурентному ринковому середовищі.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові дослідження необхідно проводити у напрямку вивчення складу та структури необоротних активів, методології їх обліку та процесу амортизуванню з метою розроблення ефективного механізму управління необоротними активами підприємства.

1. Голов С. Ф. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / С. Ф. Голов. – К.: ФПБАУ, 2004. – 248 с. 2. Диба В. М. Облік та аналіз необоротних активів : моногр. / В. М. Диба. – К. : КНЕУ, 2008. – 288 с. 3. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2005. – 714 с. 4. Кузнєцов В. Великий словник бухгалтера / В. Кузнєцов, О. Михайленко. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків: Фактор, 2005. – 532 с. 5. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія / С. В. Мочерний. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – Т. 1. – С. 848. 6. Сеймон В. С. Бухгалтерський облік необоротних активів в Україні та Угорщині: порівняльний аспект / Сеймон В. С. – 2010. – 23 с. 7. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підруч. / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К., 2013. – 375 с. 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс”, затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31 березня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>. 9. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства : наказ Фонду державного майна України № 1954 від 29 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11>. 10. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України : постанова Національного банку України № 480 від 20 грудня 2005 року із доповненнями та змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>. 11. Порядок бухгалтерського обліку, збереження та використання необоротних активів у Федерації профспілок України : розпорядження голови ФПУ № 180 від 13 листопада 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.licasoft.com.ua>. 12. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства: наказ Фонду державного майна України № 1954 від 29.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11>.